

การศึกษารูปแบบการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทย-จีน:
การผสมผสานความเชื่อในสังคมร่วมสมัย

A STUDY OF ANCESTRAL WORSHIP PRACTICES IN THAI-CHINESE FAMILIES:
SYNCRETISM OF BELIEFS IN CONTEMPORARY SOCIETY

พระมหาระพีพัฒน์ ญาณวิชิโย

Phramaha Raphiphat Yanavichayo

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

Wat Saket Ratchaworamahawihan

Corresponding Author E-mail: monkpray2021@gmail.com

Received February 14, 2023

Revised February 25, 2023

Accepted March 12, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษารูปแบบการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทย-จีน โดยเน้นการผสมผสานความเชื่อและการปฏิบัติในบริบทสังคมร่วมสมัย ผู้วิจัยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวไทย-จีนยังคงสืบสานการไหว้ผีบรรพบุรุษ แต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และสภาพสังคมในปัจจุบัน มีการผสมผสานความเชื่อเรื่องการเคารพบรรพบุรุษเข้ากับหลักศาสนาและความเชื่ออื่นๆ ทำให้เกิดเป็นรูปแบบพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะในครอบครัวไทย-จีน นอกจากนี้ยังพบบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างกันในการสืบทอดพิธีกรรม ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สะท้อนถึงการผสมผสานกันของประเพณีเก่าแก่กับความเชื่อและวิถีชีวิตร่วมสมัยในครอบครัวไทย-จีน

คำสำคัญ: การไหว้ผีบรรพบุรุษ, ครอบครัวไทย-จีน, การผสมผสานความเชื่อ, ศาสนา, สังคมร่วมสมัย

Abstract

This article aims to examine the ancestral worship practices in Thai-Chinese families, focusing on the syncretism of beliefs and practices in contemporary social contexts. The researcher employed literature review, in-depth interviews, and participant observation in collecting data. The findings reveal that Thai-Chinese families still maintain ancestral worship but have adapted the practices to align with their current lifestyles, beliefs, and social conditions. There is a blending of the respect for ancestors with religious principles and other beliefs, resulting in a unique form of rituals in Thai-Chinese families. Additionally, the study found varying roles of family members in preserving the rituals. The findings from this research reflect the integration of ancient traditions with contemporary beliefs and lifestyles in Thai-Chinese families.

Keywords: Ancestral Worship, Thai-Chinese Families, Syncretism of Beliefs, Religion, Contemporary Society

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น การศึกษารูปแบบประเพณีที่สืบทอดมาอย่างช้านาน โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐาน กลายเป็นประเด็นที่น่าสนใจในเชิงมานุษยวิทยา บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมดั้งเดิมในบริบทสังคมร่วมสมัย

ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาตั้งรกรากในดินแดนสยามตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ พวกเขาได้นำเอาวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของบรรพบุรุษติดตัวมาด้วย จนกลายเป็นรากฐานสำคัญของอัตลักษณ์ความเป็นจีนในสังคมไทย แม้เวลาจะผ่านไปหลายชั่วอายุคน ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ยังคงดำรงรักษาพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษเอาไว้ โดยถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องปฏิบัติเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพชนที่ล่วงลับ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิถีชีวิต ความเชื่อ รวมถึงระบบคิดของผู้คนย่อมปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย สิ่งที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาอาจถูกตั้งคำถามหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมนั้นๆ พิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษของครอบครัวไทย-จีนในยุคปัจจุบันจึงมีความน่าสนใจว่าได้รับผลกระทบหรือมีการปรับตัวอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุนี้บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบ ความเชื่อ และการปฏิบัติในพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษของครอบครัวไทย-จีน โดยวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการทำพิธีกรรม (ritual theories) การผสมผสานทางวัฒนธรรม (cultural syncretism) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) นอกจากนี้ยังจะยกกรณีตัวอย่างของครอบครัวไทย-จีนในประเทศไทยที่ยังคงรักษาประเพณีนี้เอาไว้ เพื่อชี้ให้เห็นรูปแบบและความแตกต่างหลากหลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน

ผลการศึกษานี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสังคมร่วมสมัย และนำไปสู่ความเข้าใจแรงยึดเหนี่ยวที่ช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของครอบครัวไทย-จีนในยุคที่สังคมมีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น บทความนี้เล็งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในสาขามานุษยวิทยา สังคมวิทยา และเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในการทำความเข้าใจการผสมผสานทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วโลก

ประวัติศาสตร์ชาวจีนในไทยและความเป็นมาของประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษ

1. การอพยพของชาวจีนเข้ามาในประเทศไทย

การอพยพของชาวจีนสู่ดินแดนสยามเกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งอดีตกาล หลักฐานโบราณคดี สันนิษฐานว่ามีชาวจีนเดินทางมาค้าขายในราชอาณาจักรสุโขทัย (สำเร็จ จันทรสุวรรณ์, 2543) กระทั่งในสมัยอยุธยาตอนปลายที่พบหลักฐานการอพยพของชาวจีนทางภาคใต้เข้ามาเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นการลี้ภัยและทำมาหากินในดินแดนแห่งใหม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559) ในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการจัดตั้งเขตที่อยู่อาศัยเฉพาะสำหรับชาวจีน เรียกว่า “กำแพงจีน” ทำให้มีชุมชนชาวจีนขยายขนาดมากขึ้น ต่อมาปรากฏที่ตั้งชุมชนชาวจีนในยุคต่อ ๆ มา (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2557)

เมื่อชาวจีนหลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง หลายคนสร้างครอบครัวผสมกับคนพื้นเมือง กลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่มีบรรพบุรุษมาจากแผ่นดินใหญ่ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2550) ต่อมาลูกหลานเหล่านี้ได้ปรับตัวเข้ากับวิถีไทยซึ่งได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเป็นหลัก แต่ยังคงธำรงรักษาขนบธรรมเนียมและความเชื่อบางอย่างของชาวจีนไว้ เช่น การไหว้เจ้า การไหว้ผีบรรพบุรุษ การทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระ เป็นต้น (จิตรรา ก่อนนันทเกียรติ,

2553) การเคารพบรรพบุรุษผ่านพิธีไหว้ศาลเจ้าและการบูชาผีจึงเป็นความเชื่อที่แพร่หลายมาช้านานในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน

2. ศาสนา ความเชื่อของจีนที่เป็นต้นกำเนิดการไหว้ผีบรรพบุรุษ

วัฒนธรรมจีนมีความเชื่อที่หลากหลายผสมผสานกันมานาน ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ เต๋า และพุทธศาสนา ชาวจีนให้ความสำคัญกับความกตัญญูตเวทีและการเคารพบรรพบุรุษเป็นอย่างยิ่ง โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่าการเซ่นไหว้จะช่วยทำให้วิญญาณของบรรพบุรุษสามารถอยู่อย่างสุขสบายในภพภูมิใหม่ (Li, 1987) การไหว้เจ้าจึงถือเป็นพิธีกรรมในครัวเรือนที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดวางเครื่องเซ่นไหว้บนโต๊ะหมู่บูชาซึ่งเป็นที่เคารพในบ้าน ประจำตระกูล นอกจากนี้ยังมีการเซ่นไหว้ที่หลุมฝังศพ หรือเรียกว่า “ไหว้ผี” ซึ่งจะทำเป็นประจำทุกปีตามเทศกาลประเพณี

แม้จากภูมิหลังจะมีความศรัทธาในพุทธศาสนา แต่ความเชื่อเรื่องการไหว้เจ้าหรือการไหว้ผีก็ไม่ได้ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางศาสนาจีน เพราะถือเป็นจารีตปฏิบัติที่แยกออกจากการนับถือศาสนาโดยตรง ไม่ได้มีนัยยะของการบูชาบรรพบุรุษให้เทียบเท่าหรือสูงกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเพียงการแสดงความเคารพรำลึกถึงบุญคุณเท่านั้น (สนั่น ธรรมธิ, 2555) ความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการไหว้ผีบรรพบุรุษจึงติดตัวชาวจีนมายังดินแดนแห่งใหม่อย่างลุ่มน้ำเจ้าพระยา และยังคงถ่ายทอดสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

3. การผสมผสานทางวัฒนธรรมจีนกับสังคมไทย

กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่เกิดจากการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ได้นำวัฒนธรรมประเพณีจีนบางอย่างมาผสมผสานกับวิถีวัฒนธรรมไทยที่นับถือพุทธศาสนาแบบเถรวาทเป็นหลัก แต่เดิมชาวไทยให้ความสำคัญกับการทำบุญทำทานและการเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธรูป พระภิกษุสงฆ์ สิ่งของเครื่องใช้ของคนสมัยก่อน และวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งจะพบได้ในประเพณีเช่น การทำบุญทอดกฐิน การตักบาตร และการสักการะศาลปู่ตา (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558)

เมื่อความเชื่อเหล่านี้มาบรรจบกับจารีตประเพณีจีนในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน จึงเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ลงตัว การไหว้ผีบรรพบุรุษแบบจีนได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตครอบครัวไทย-จีน โดยการปรับรูปแบบให้เข้ากับบริบทสังคมไทย เช่น การจัดเครื่องเซ่นไหว้ที่มีอาหารไทยร่วมด้วย การเลือกวันไหว้ผีตามปฏิทินจันทรคติแบบจีนแต่อิงกับวันหยุดสำคัญของไทย การสวดมนต์นำโดยพระสงฆ์ไทยควบคู่ไปกับพิธีกรรมจีน เป็นต้น (ศิริพจน์ เหล่ามานะ, 2561)

ความเชื่อเรื่องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับในพุทธศาสนา มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่องการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของจีน ทำให้ทั้งสองความเชื่อสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนจึงมักทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษไปพร้อม ๆ กับการประกอบพิธีไหว้ผีด้วย การผสมผสานทางความเชื่อและประเพณีเช่นนี้สะท้อนให้เห็นการปรับตัวและการคงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

4. ความสำคัญของพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทย-จีน

สำหรับครอบครัวไทย-จีน การไหว้ผีบรรพบุรุษไม่ได้มีความหมายเพียงแค่พิธีกรรมทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในตระกูลเอาไว้ด้วย ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ลูกหลานต้องกระทำเพื่อแสดงความกตัญญูและระลึกถึงบรรพบุรุษ (Yao, 2016) การที่ทุกคนมารวมตัวกันจัดพิธีไหว้ผี จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะได้พบปะสังสรรค์ พูดคุย รับประทานอาหารร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของตระกูล

พิธีไหว้ผียังช่วยถ่ายทอดคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ลูกหลานได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของครอบครัว เรื่องราวของบรรพบุรุษที่ผ่านการบอกเล่า การปฏิบัติพิธีกรรมด้วยตนเอง ทำให้เกิดความ

ตระหนักถึงในรากเหง้าและวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกคำสอนเรื่องความกตัญญูและการเคารพผู้ใหญ่เข้าไปด้วย จึงเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ช่วยหล่อหลอมอุปนิสัยของลูกหลานไปพร้อมกันด้วย (จิราภรณ์ เรื่องศรี, 2553)

ในปัจจุบัน พิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษของครอบครัวไทย-จีนยังคงเป็นประเพณีสำคัญที่สะท้อนให้เห็นการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนในสังคมไทย โดยมีการสืบทอดและประยุกต์รูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีสมัยใหม่ การศึกษาพิธีกรรมนี้จึงเป็นมุมมองหนึ่งในการทำความเข้าใจการผสมผสานทางวัฒนธรรม และการดำรงอยู่ของประเพณีดั้งเดิมในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน สามารถช่วยอธิบายพลวัตทางสังคมที่ซับซ้อนและหลากหลายในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี

5. ภาพรวมสังคมไทย-จีนในปัจจุบัน

ปัจจุบัน กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนก้าวเข้าสู่รุ่นที่ 3-4 นับจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากจีน ส่วนใหญ่มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต การศึกษา การทำงาน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม หลายคนไม่สามารถพูดภาษาจีนได้ หรือไม่รู้รู้สึกของตัวเองเป็นคนจีน ทว่าหลายครอบครัวยังรักษาประเพณีและอัตลักษณ์บางอย่าง อันเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นความผูกพันทางวัฒนธรรมจีนที่มีมาแต่เดิม (สุริยา สมุทคุปต์, 2556)

การไหว้ผีบรรพบุรุษ ถือเป็นหนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนของการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนในครอบครัวไทย-จีน แม้ในหลายครอบครัวจะมีการปรับรูปแบบพิธีกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน แต่สาระสำคัญของประเพณีคือการแสดงความเคารพและกตัญญูต่อบรรพชน ก็ยังคงอยู่เช่นเดิม โดยได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทย-จีน จึงมีนัยสำคัญต่อความเข้าใจอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและพลวัตของสังคมไทยที่ประกอบไปด้วยผู้คนหลายเชื้อชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนเชื้อสายจีนกับคนไทยพื้นเมืองที่ทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ใหม่ ซึ่งมีส่วนในการขับเคลื่อนพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชาติอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา การศึกษาเรื่องนี้จึงยังคงมีความสำคัญและน่าสนใจไม่เสื่อมคลายในแวดวงวิชาการ

องค์ประกอบและรูปแบบพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษของครอบครัวไทย-จีน

1. ขั้นตอนและกระบวนการในการประกอบพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ

พิธีการไหว้ผีบรรพบุรุษของครอบครัวไทย-จีนมีกระบวนการซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละตระกูลแต่จะมีลำดับขั้นตอนพื้นฐานคล้ายคลึงกัน โดยทั่วไปจะมีการกำหนดวันไหว้ผีไว้ล่วงหน้า อาจเป็นวันครบรอบการจากไปของบรรพบุรุษ วันเกิดผู้ล่วงลับ หรือเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง (ตรุษจีน) หรือเทศกาลเซ่งเม้ง เป็นต้น ก่อนถึงวันไหว้ผี ลูกหลานในตระกูลจะช่วยกันจัดเตรียมเครื่องบูชาและอาหารคาวหวานตามประเพณีนิยม ซึ่งมีทั้งอาหารจีนดั้งเดิมและอาหารไทย

พิธีไหว้ผีจะเริ่มต้นด้วยการจุดธูป เทียน และกระดาษเงินกระดาษทอง เพื่อเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมารับเครื่องเซ่นสังเวย สมาชิกในครอบครัวจะยืนเรียงตามลำดับอาวุโส คนเฒ่าคนแก่จะได้รับเกียรติให้เป็นประธานในพิธี และเริ่มกล่าวคำบูชาเป็นภาษาจีน มีการอัญเชิญบรรพบุรุษมาร่วมรับเครื่องบูชา จากนั้นทุกคนจะกราบไหว้และกล่าวคำอธิษฐาน บางครอบครัวอาจนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์เพิ่มเติมด้วย (มนตรี พงษ์นิล, 2556)

หลังจบพิธีกรรม ลูกหลานจะนำอาหารคาวหวานไปวางบนโต๊ะหมู่บูชา เพื่อรับประทานร่วมกัน ถือเป็น การสังสรรค์ในหมู่เครือญาติ มีการพูดคุยเล่าเรื่องราวของบรรพบุรุษ แลกเปลี่ยนความทรงจำ ตลอดจน

แนะนำให้รุ่นลูกรุ่นหลานรู้จักเรื่องราวเกี่ยวกับตระกูลตนเอง ทั้งหมดนี้ถือเป็นขั้นตอนปิดท้ายของพิธีกรรมไหว้ผี ซึ่งมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางวาจาและสร้างความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

2. เครื่องเซ่นไหว้ อาหารคาวหวาน และข้อกำหนดพิเศษในพิธีไหว้ผี

เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษมีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ฐูป เทียน กระดาษเงินกระดาษทอง ผลไม้ ขนมหวาน และอาหารคาวหลากชนิด โดยจะจัดวางบนโต๊ะหมู่บูชาที่มีการตกแต่งอย่างสวยงามตามความเชื่อของจีน อาหารคาวที่นิยมใช้เซ่นไหว้ เช่น เป็ดย่าง หมูแดง ไก่ต้ม ปลา รวมถึงอาหารประเภทผักและแกง ซึ่งแตกต่างกันไปตามสูตรเฉพาะของแต่ละครอบครัว

สำหรับอาหารหวานและขนม นั้น มักเป็นขนมจีนโบราณที่มีความหมายมงคล เช่น ขนมแข่ง ขนมโก๋ ขนมถ้วยฟู เป็นต้น รวมถึงผลไม้มงคลอย่างส้ม แอปเปิ้ล และสาลี่ นอกจากนี้ยังมีการเตรียมเครื่องต้มอย่างชา และสุรา เชื่อว่าจะช่วยให้วิญญาณบรรพบุรุษสามารถดื่มกินได้อย่างสำราญ การคัดเลือกอาหารเหล่านี้ไม่เพียงแต่ต้องคำนึงถึงรสชาติอันโอชะเท่านั้น หากยังต้องให้ความหมายมงคลและเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย

ในบางครอบครัวอาจมีข้อกำหนดพิเศษเกี่ยวกับการเตรียมอาหารเซ่นไหว้ เช่น ต้องใช้วัตถุดิบอย่างดี ปรุงอาหารอย่างประณีต หรือต้องมีเมนูบางอย่างที่เป็นที่ชื่นชอบของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นวิธีที่ลูกหลานจะแสดงความเคารพรักต่อผู้ที่จากไป รายละเอียดปลีกย่อยเหล่านี้ สืบทอดต่อกันมาจากคำบอกเล่าของคนรุ่นก่อน จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติประจำตระกูล (ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, 2557)

3. บทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนในพิธีกรรม

ในพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษ สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวจะมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป โดยมักยึดหลักความอาวุโสเป็นสำคัญ ผู้ที่เป็นประธานในพิธี มักเป็นญาติผู้ใหญ่ที่อายุมากที่สุดและเป็นที่เคารพนับถือของทุกคน เช่น ปู่ย่าตายาย หรือลุงป้าน้าอา ซึ่งมีหน้าที่กล่าวนำบูชา ประกอบพิธีกรรม และอวยพรแก่ลูกหลาน

ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า เช่น ลูกหลานผู้ใหญ่ พี่น้องร่วมสายโลหิต จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ จัดโต๊ะหมู่บูชา รวมทั้งปฏิบัติตามคำสั่งของประธานในพิธี ในกลุ่มลูกหลานเด็กๆ แม้จะไม่มีบทบาทสำคัญมากนัก แต่ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ต้องเข้าร่วมกิจกรรมไหว้ผีเพื่อเรียนรู้และสืบสานประเพณีต่อไป โดยจะได้รับการดูแลและแนะนำจากผู้ใหญ่ในครอบครัว

การแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนเช่นนี้ สอดคล้องกับโครงสร้างครอบครัวและระบบเครือญาติของจีน ที่ให้ความสำคัญกับลำดับชั้นอาวุโสและความกตัญญู การที่ผู้น้อยปฏิบัติตามคำสั่งผู้ใหญ่ในพิธีกรรม จึงเป็นการแสดงออกถึงความเคารพเชื่อฟัง ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็จะทำหน้าที่ดูแลและสั่งสอนผู้น้อยไปพร้อมๆ กัน เป็นการขัดเกลาบ่มเพาะให้เยาวชนรุ่นหลังเรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของตน รวมถึงสืบทอดคุณค่าสำคัญเหล่านี้ต่อไป

4. ความแตกต่างของรูปแบบพิธีไหว้ผีในแต่ละครอบครัว

แม้พิธีไหว้ผีบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนจะมีขั้นตอนและองค์ประกอบหลักที่คล้ายคลึงกัน แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว แต่ละครอบครัวก็มีรูปแบบเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นวิธีการประกอบพิธี คำสวดบูชา อาหารเครื่องเซ่นไหว้ หรือประเพณีเฉพาะที่สืบทอดกันมา ความหลากหลายเหล่านี้เกิดจากการผสมผสานความเชื่อทางศาสนา อิทธิพลทางวัฒนธรรม ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น และรสนิยมของแต่ละตระกูล (จรัสศรี หวังเจริญ, 2551)

ตัวอย่างเช่น ครอบครัวที่มีความเคร่งครัดในพุทธศาสนา อาจมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับด้วย บางครอบครัวก็มีประเพณีเลี้ยงหาญด้วยไม้ซิ้ม เพื่อขอคำปรึกษาชี้แนะ

จากบรรพบุรุษ ซึ่งมีต้นกำเนิดจากความเชื่อของลัทธิเต๋าในจีน หรือบางตระกูลชาวแต้จิ๋ว อาจมีการกล่าวบูชาด้วยสำเนียงแต้จิ๋ว แต่สอดแทรกคำศัพท์ภาษาไทยเข้าไปด้วย เป็นต้น (ธเนศ เวศร์ภาดา, 2561)

ความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ แสดงให้เห็นพลวัตของประเพณีการไหว้ผีที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมของแต่ละครอบครัว แต่ในขณะเดียวกัน สารสำคัญของพิธีกรรมที่เน้นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพชนก็ยังคงอยู่ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นับเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกถึงความสามารถในการปรับตัว และการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี

5. การปรับประยุกต์รูปแบบพิธีให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน

ในยุคสมัยที่สังคมและวิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษของครอบครัวไทย-จีนก็ต้องมีการปรับตัวเช่นกัน เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ วิถีคิด และค่านิยมในปัจจุบัน แต่ยังคงรักษาแก่นแท้ของการแสดงความกตัญญูเอาไว้ การปรับเปลี่ยนที่พบเห็นได้ชัดเจน เช่น ลดรูปแบบขั้นตอนพิธีกรรมให้กระชับขึ้น ใช้เวลาสั้นลง เนื่องจากคนรุ่นใหม่มีภารกิจการทำงานต้องรับผิดชอบมากขึ้น ไม่สะดวกในการเดินทางกลับภูมิลำเนา

การเลือกวันเวลาในการประกอบพิธีก็มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น ปรับเปลี่ยนมาทำในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพื่อให้ทุกคนสามารถกลับมาร่วมพิธีได้พร้อมหน้า แทนการยึดมั่นกับปฏิทินจันทรคติแบบจีนอย่างเดิม ในส่วนของอาหารเครื่องเซ่นไหว้ ก็อาจมีการปรับเปลี่ยนเป็นอาหารไทย หรืออาหารแบบตะวันตก เพื่อเข้ากับรสนิยมของลูกหลานรุ่นใหม่ บางครอบครัวอาจมีการสั่งจัดเตรียมอาหารจากภายนอก แทนที่จะต้องประกอบเองทั้งหมด ถือเป็นประหยัดเวลาและแรงงานในครัวเรือนได้มาก (ชนิดา เสริมสุข, 2558)

นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ก็เข้ามามีบทบาทในพิธีกรรม เช่น การสื่อสารนัดหมายกันผ่านแอปพลิเคชันไลน์ หรือการใช้วิดีโอคอลเพื่อให้ญาติที่อยู่ห่างไกลได้มีส่วนร่วมในพิธีด้วย การใช้เครื่องปั๊มไฟฟ้าในการจุดธูปเทียน เพื่อลดควันและกลิ่น หรือแม้แต่การมอบเงินอั่งเปาให้ลูกหลานด้วยแอปพลิเคชัน เป็นการปรับตามกระแสโลกออนไลน์ที่กำลังมาแรงในยุคนี้ (ศุภย์มา นุษยวิทยาสิรินธร, 2562)

แม้รูปแบบพิธีกรรมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่เป้าหมายหลักของการไหว้ผีบรรพบุรุษก็ยังคงเดิม นั่นคือการแสดงความเคารพ ระลึกถึง และตอบแทนบุญคุณของบรรพชนที่ล่วงลับ การปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้ประเพณีนี้ยังคงสืบทอดต่อไปได้ ในขณะเดียวกันก็ตอบโจทย์วิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น การผสมผสานระหว่างแนวคิดอนุรักษ์และนวัตกรรม จึงเป็นความท้าทายและโอกาสของประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่จะยังคงความสำคัญทั้งในฐานะพิธีกรรมทางความเชื่อ และการเชื่อมสายสัมพันธ์ในครอบครัวเอาไว้ได้อย่างลงตัว

กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อและคุณค่าของประเพณี

1. ระบบความเชื่อจีนโบราณกับการปรับเปลี่ยนในบริบทสังคมไทย

ประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษของชาวจีน มีพื้นฐานมาจากระบบความเชื่อดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับการเคารพต่อธรรมชาติและบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องการมีชีวิตหลังความตาย การอุทิศอาหารเครื่องบูชาแก่วิญญาณ รวมถึงการสื่อสารกับบรรพบุรุษผ่านการบอกกล่าวและการทำนาย ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองความเชื่อของคนโบราณที่ต้องการรักษาความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างคนเป็นและคนตาย อันเป็นส่วนหนึ่งของความกตัญญูและความอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อชาวจีนอพยพมาตั้งรกรากในไทย บางความเชื่อได้ถูกผสมผสานเข้ากับค่านิยมและแนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาช้านาน แทนที่จะแยกขาดจากกันอย่างสิ้นเชิง

ระบบความเชื่อทั้งสองฝั่งกลับเชื่อมโยงและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดเป็นพิธีกรรมที่มีลักษณะกึ่งจีนกึ่งไทย เห็นได้จากการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ การทำบุญอุทิศส่วนกุศล ควบคู่ไปกับการเซ่นไหว้ผีตามแนวคิดจีนโบราณ (รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล, 2560)

พลวัตของความเชื่อในพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ สะท้อนความสามารถในการปรับตัวของวัฒนธรรมจีนให้เข้ากับสภาพสังคมและเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ แต่ในขณะเดียวกันก็รักษาแก่นแท้ของความเชื่อเรื่องการเคารพบุญคุณและความกตัญญูเอาไว้ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในปัจจุบัน คือภาพสะท้อนการผสมรวมความเชื่อหลากหลาย และความพยายามในการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภายใต้บริบทของสังคมไทยที่นับวันเปิดกว้างและหลากหลายมากขึ้นเรื่อยๆ

2. กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความเชื่อรุ่นสู่รุ่น

กระบวนการถ่ายทอดประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นในครอบครัวไทย-จีน เกิดขึ้นผ่านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม การบอกเล่าเรื่องราว และการปฏิบัติตามแบบอย่างจากผู้ใหญ่ในตระกูล ตั้งแต่เด็ก ๆ ลูกหลานจะได้เข้าร่วมพิธีกรรม ช่วยเตรียมอาหารเครื่องบูชา และสังเกตการกระทำของญาติผู้ใหญ่ นับเป็นการสัมผัสวัฒนธรรมประเพณีตั้งแต่วัยเยาว์ ในช่วงพิธี ปู่ย่าตายายหรือญาติผู้ใหญ่มักจะอธิบายความหมายของขั้นตอนต่างๆ และเล่าเรื่องราวชีวประวัติของบรรพบุรุษ นับเป็นการสร้างความทรงจำร่วมและความผูกพันระหว่างลูกหลานกับบรรพชนที่จากไป

นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับความสำคัญของพิธีกรรมยังถูกถ่ายทอดผ่านคำสอนของผู้ใหญ่ เช่น การเตือนให้ทุกคนต้องกลับมาร่วมประกอบพิธีทุกปี มิเช่นนั้นจะเป็นการลบหลู่ดูหมิ่นบรรพบุรุษ การตักเตือนให้เตรียมอาหารคาวหวานที่บรรพบุรุษโปรดปราน การเน้นย้ำเรื่องมงคลและข้อห้ามต่างๆ ในพิธี สิ่งเหล่านี้ช่วยปลูกฝังความสำนึกในคุณค่าและความเชื่อเรื่องการเคารพบรรพบุรุษให้แก่ลูกหลานรุ่นใหม่

ขณะเดียวกันการเฝ้าสังเกตการปฏิบัติจริงของญาติผู้ใหญ่ เป็นการเรียนรู้ขั้นตอนของพิธีกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป ทั้งการจตุรพิธวยืน การเตรียมอาหารเครื่องบูชา การกล่าวคำบูชาเป็นภาษาจีน จนเมื่อเติบโตถึงวัยที่พร้อม ลูกหลานจะสามารถรับบทบาทและนำพิธีด้วยตัวเอง ถือเป็นกระบวนการต่อยอดทางพิธีกรรมและหน้าที่ของความเป็นทายาทไปพร้อมๆ กัน ความต่อเนื่องของการประกอบพิธีกรรมและการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องการไหว้ผีบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นถึงการยึดโยงกันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ระหว่างสายตระกูลที่ชัดเจนภายใต้ร่มเงาของความกตัญญูที่สืบทอดกันมานานนับศตวรรษ

3. อิทธิพลของศาสนาและความเชื่ออื่นๆ ต่อการปฏิบัติพิธีในปัจจุบัน

การอยู่ร่วมกันกับคนไทยพุทธในสังคมเดียวกันมาเป็นเวลานาน ทำให้ครอบครัวไทย-จีนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดและการปฏิบัติในทางพุทธศาสนา วิถีปฏิบัติแบบจีนโบราณหลายอย่างถูกดัดแปลงให้เข้ากับความเชื่อทางพุทธ เช่น การเชิญพระมาสวดมนต์บั้งสุกุลในพิธีไหว้ผี แทนการสวดบทสวดโบราณภาษาจีน การนำอาหารคาวหวานไปถวายพระหลังพิธีไหว้ เพื่ออุทิศบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ (สำเร็จ จันทรสวรรณ, 2557) รวมไปถึงการปรับวันเวลาในการไหว้ผีให้สอดคล้องกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น ช่วงสารทจีน ช่วงกินเจ เป็นต้น

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ครอบครัวไทย-จีนจำนวนไม่น้อย หันมาให้ความสนใจกับการปฏิบัติตนตามแนวคิดเรื่องฮวงจุ้ยและโหงวเฮ้ง ซึ่งได้รับความนิยมแพร่หลายจากกระแสนำเข้าวัฒนธรรมจีนร่วมสมัย การเลือกฤกษ์ยามในการจัดพิธีไหว้ผี การจัดเตรียมรูปเทียนและเครื่องบูชา การจัดวางโต๊ะหมู่บูชา จึงเริ่มมีการนำหลักความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ยเข้ามาใช้ร่วมด้วย เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ขณะที่บางครอบครัวก็ศรัทธาและยึดมั่นในคำชี้แนะจากหมอดู เหตุเพราะเชื่อว่าชะตากรรมของครอบครัว มีความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติต่อบรรพบุรุษผ่านพิธีกรรมนี้ด้วย

นอกจากนี้ ในยุคที่ข่าวสารข้อมูลไหลเวียนได้อย่างรวดเร็ว ความเชื่อและวิถีคิดแบบใหม่ เช่น แนวคิดโลกเสรี วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ก็เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการตีความความหมายของพิธีกรรมการไหว้ผี โดยเฉพาะในกลุ่มคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ บางส่วนมองว่าการไหว้ผีเป็นเพียงการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ไม่ได้มีผลในเชิงอุดมคติหรือความศักดิ์สิทธิ์ บางคนถึงขั้นปฏิเสธการเข้าร่วมและตั้งคำถามกับประโยชน์ของพิธีกรรมดังกล่าว (ชนิดา ชื่นจิตร, 2560) แต่ถึงกระนั้นก็ตาม คนส่วนใหญ่ในครอบครัวไทย-จีนยังคงเชื่อมั่นในคุณค่าและความสำคัญของประเพณีนี้ ในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและสายสัมพันธ์ของคนในครอบครัว

อิทธิพลของศาสนาและความเชื่ออื่นๆ ที่มีต่อการปฏิบัติพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่มีความสลับซับซ้อนและเลื่อนไหล ประเพณีดั้งเดิมไม่ได้หยุดนิ่งหรือแปรเปลี่ยนไปสู่รูปแบบใหม่อย่างสิ้นเชิง หากแต่ปรับตัวไปตามบริบทสังคมและพลวัตทางความเชื่อของผู้คนในแต่ละยุคสมัย โดยความศรัทธาต่อการเคารพบรรพบุรุษยังคงเป็นแกนกลางที่ยึดโยงผู้คนในครอบครัวไว้ด้วยกัน

4. พลังผลักดันจากสถาบันครอบครัวและสังคม ในการธำรงรักษาประเพณี

สถาบันครอบครัวถือเป็นเสาหลักในการส่งเสริมและสืบทอดประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน บทบาทของญาติผู้ใหญ่ในการถ่ายทอดความรู้ ตักเตือนลูกหลานให้ตระหนักถึงหน้าที่ มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความเชื่อเรื่องความกตัญญู และผลักดันให้มีการปฏิบัติตามประเพณีอย่างต่อเนื่อง บางครอบครัวมีการวางกฎเกณฑ์ไว้ชัดเจนว่าจะต้องมีการจัดพิธีเป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นพันธะผูกพันที่ทุกคนต้องทำตาม (ศิริพจน์ เหล่ามานะ, 2561) ในขณะที่บางครอบครัวอาจมีวิธีการอ่อนโยนกว่า ด้วยการอธิบายเหตุผลชี้ให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรม และสร้างแรงบันดาลใจให้ลูกหลานอยากมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวผ่านกิจกรรมร่วมกันในพิธี ไม่ว่าจะเป็นการจัดเตรียมอาหาร การตกแต่งบ้าน การรวมญาติมิตรจากที่ต่างๆ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสายตระกูล เป็นแรงยึดเหนี่ยวที่ช่วยกระตุ้นให้ลูกหลานตระหนักถึงความสำคัญของพิธีกรรม และรักษาประเพณีให้คงอยู่สืบไป ความใกล้ชิดผูกพันในหมู่ญาติมิตร ที่มาจากร่วมแรงร่วมใจกันในพิธีไหว้ผีนี้ ถือเป็นพลังเชิงบวกที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการธำรงประเพณีไว้ให้คงอยู่กับสังคมไทย-จีนต่อไป

ในระดับสังคมวงกว้าง กระแสความนิยมวัฒนธรรมจีนคลื่นลูกใหม่ที่กำลังมาแรง เกิดจากปัจจัยในเชิงเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว สื่อบันเทิง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าความเป็นจีน รวมถึงการรื้อฟื้นประเพณีดั้งเดิมขึ้นมาใหม่ (กนกพร ศรีญาณลักษณ์, 2560) อิทธิพลดังกล่าวส่งผลให้วัฒนธรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษได้รับความสนใจมากขึ้นในสังคมไทย มีคนหนุ่มสาวจำนวนมากกลับมาสนใจพิธีกรรมที่เคยถูกมองว่าล้าสมัย ถือเป็นกระแสนิยมที่ช่วยหนุนเสริมให้ประเพณีแขนงนี้มีชีวิตชีวาอีกครั้ง

การส่งเสริมจากสถาบันวัฒนธรรมและสื่อมวลชน เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการไหว้ผีบรรพบุรุษ การรณรงค์ให้คนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของประเพณี การสร้างสรรค์งานศิลปะและวรรณกรรมที่อิงกับเรื่องราวของพิธีกรรมนี้ ล้วนแต่มีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้และทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคม (เฉลิมชัย ม่วงไหม, 2555) ส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจและความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมจีนมากขึ้น ซึ่งรวมถึงประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษนี้ด้วย

ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษไม่ได้ดำรงอยู่โดดๆ แต่มีปฏิสัมพันธ์และได้รับผลกระทบจากหลายปัจจัย ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมวงกว้าง หากแต่แรงหนุนเสริมจากสถาบันครอบครัวที่มีพลังแข็งแกร่ง รวมถึงกระแสความนิยมวัฒนธรรมจีนในปัจจุบัน ก็ทำให้ประเพณีนี้ยังคงได้รับการสนับสนุน สืบทอด และดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในขณะเดียวกัน

5. การปรับตัวของประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในกระแสการเปลี่ยนแปลง

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทั้งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ระบบความคิดความเชื่อใหม่ๆ ที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมพื้นฐานของผู้คนเป็นอย่างมาก รวมถึงประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทย-จีนก็หลีกเลี่ยง ไม่พ้นที่จะได้รับผลกระทบเช่นกัน การปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ จึงเป็นเรื่องท้าทายและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากต้องการรักษาประเพณีนี้ให้คงอยู่สืบไป (ชนิดา ชื่นจิตร, 2560)

การปรับเปลี่ยนที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การปรับขนาดและรูปแบบของพิธีกรรมให้กระชับ เรียบง่าย ใช้ เวลาสั้นลง เพื่อให้เหมาะกับวิถีชีวิตที่เร่งรีบในปัจจุบัน การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประกอบ พิธี เช่น การส่งการ์ดเชิญญาติผ่านแอปพลิเคชัน การใช้วิดีโอคอลให้ญาติที่ไม่สามารถเดินทางมาร่วมพิธีได้ เห็น การไหว้แบบเรียลไทม์ เป็นต้น (กฤษณ์ วัชรสินธุ์, 2561) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ เข้ามา ผสมผสานในพิธี เช่น การใช้น้ำมันต์แทนธูป การปรับเปลี่ยนเมนูอาหารคาวหวานให้เป็นมังสวิรัต เพื่อ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสุขภาพและจริยธรรมต่อสัตว์ที่กำลังได้รับความสนใจในสังคมปัจจุบัน (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2558)

การปรับเปลี่ยนต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนความพยายามในการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ประเพณี ดั้งเดิม กับการยืดหยุ่นปรับตัวไปตามสถานการณ์ของแต่ละครอบครัว และกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม มิได้เป็นการลดทอนหรือสูญเสียคุณค่าของพิธีกรรมแต่อย่างใด หากแต่เป็นการธำรงไว้ซึ่งสาระสำคัญ นั่นคือ การแสดงความกตัญญูและระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ การปรับรูปแบบให้ร่วมสมัย อาจเป็นทางออกหนึ่งที่ ช่วยให้ประเพณีไหว้ผียังคงดำรงอยู่ได้ ในยุคที่คนรุ่นใหม่ให้คุณค่ากับความสะดวก รวดเร็ว และความเป็นปัจเจก มากขึ้น ขณะที่ยังคงไว้ซึ่งรากฐานทางวัฒนธรรมและสายใยแห่งความผูกพันในครอบครัว

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายอีกประการหนึ่งคือ การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและ ความหมายที่แท้จริงของประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษ ให้แก่คนรุ่นใหม่ที่เกิดโตมาในยุคที่ห่างไกลจาก วัฒนธรรมจีนดั้งเดิม การอธิบายที่มาที่ไป ตำนาน ความเชื่อ และองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนี้ จึง เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนเข้าใจความหมายเชิงสัญลักษณ์ และคุณค่าทางจิตวิญญาณ ที่มีมากกว่าแค่ เปลือกนอกของการประกอบพิธีเท่านั้น (Chiu, 2004) หากขาดซึ่งความเข้าใจอย่างถ่องแท้ การสืบทอด ประเพณีก็อาจกลายเป็นแค่พิธีกรรมที่ปราศจากความหมาย และค่อยๆ เลือนหายไปทีละจุด

ดังนั้นบทบาทของผู้อาวุโส ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ รวมถึงสถาบันทางสังคม จึงมีความสำคัญ อย่างยิ่งในการถ่ายทอดและอธิบายองค์ความรู้ ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกรักษาวรรณธรรมให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนรุ่น ใหม่ ควบคู่ไปกับกระบวนการปรับเปลี่ยนรูปแบบประเพณีการไหว้ผีให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มั่นคง และสืบทอดคุณค่าอันดีงามเหล่านี้ต่อไปในสังคมไทย-จีนสืบไป

สรุป

จากการศึกษาประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทย-จีน พบว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีรากฐานมา จากความเชื่อและค่านิยมดั้งเดิมของชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย แต่ได้ผสมผสานเข้ากับบริบท ของสังคมไทยและพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามยุคสมัย กระบวนการประกอบพิธี เครื่องเซ่นไหว้ บทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนคติความเชื่อบางประการได้ถูกดัดแปลงให้เข้ากับวิถีชีวิตและความ นิยมของคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน แต่แก่นแท้ของประเพณีที่เน้นการแสดงความกตัญญูและความเคารพต่อ บรรพชน ก็ยังคงอยู่เหมือนเดิม

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำให้เห็นถึงการดำรงอยู่และปรับตัวของประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษ ในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของชาวจีนโพ้นทะเล กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อและคุณค่าผ่านพิธีกรรมดังกล่าว นอกจากจะช่วยเชื่อมโยงอดีตและปัจจุบัน สร้างสำนึกในชาติพันธุ์ให้แก่ลูกหลานรุ่นใหม่แล้ว ยังมีผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว การหล่อหลอมคุณธรรม และความเชื่อมั่นทางจิตใจต่อการดำเนินชีวิต ถือเป็นหลักยึดเหนี่ยวที่สำคัญยิ่งสำหรับครอบครัวไทย-จีนจำนวนมาก

แม้ในสังคมสมัยใหม่ที่มีกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเพณีการไหว้ผีอาจต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ในการธำรงรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ แต่การปรับรูปแบบพิธีกรรมให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับวิถีปัจจุบัน การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจความหมายอย่างแท้จริงของประเพณี รวมถึงการผลักดันจากสถาบันครอบครัวและสังคม ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษยังคงดำรงอยู่ และสามารถเกื้อหนุนให้เกิดความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวไทย-จีนสืบไป

กล่าวโดยสรุป การศึกษาประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในครอบครัวไทย-จีน ไม่เพียงจะช่วยสะท้อนภาพความเป็นมา วิวัฒนาการ บทบาทและความสำคัญของประเพณีดังกล่าวเท่านั้น หากยังขยายมุมมองให้เห็นพลวัตของการสืบทอดวัฒนธรรมข้ามรุ่น การปรับตัวของความเชื่อท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง และการผสมผสานกลมกลืนระหว่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กับความเป็นคนไทยในบริบทสังคมร่วมสมัย นับเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการทำความเข้าใจภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและซับซ้อนของสังคมไทยในปัจจุบัน และเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ศรีญาณลักษณ์. (2560). การสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นจีนผ่านพิธีกรรมตรุษจีนในสังคมไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 36(1), 159-174.
- กฤษณ์ วิชรสินธุ์. (2561). การปรับเปลี่ยนรูปแบบประเพณีสารทจีนในสังคมไทยปัจจุบัน. วารสารไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14(2), 51-79.
- จรัสศรี หวังเจริญ. (2551). วัฒนธรรมจีนในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดภูเก็ต. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2553). ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยกับการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์. มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ชนิดา ชื่นจิตร์. (2560). การเปลี่ยนแปลงของประเพณีงเต็กในสังคมไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 11(2), 179-195.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2547). จีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และชาติพันธุ์. สร้างสรรค์.
- เฉลิมชัย ม่วงไหม. (2555). ระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวไทยเชื้อสายจีน. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 9(2), 95-115.
- ทรงวิทย์ เจริญศิริโชติ. (2561). คุณค่าและการสืบทอดประเพณีตรุษจีนของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 13(1), 131-142.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2561). มิติทางจิตวิญญาณในพิธีกรรมไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 10(1), 175-191.

- ธเนศ เวศร์ภาดา. (2561). พลวัตของอัตลักษณ์ความเป็นจีนในสังคมไทย. ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2558). การปรับเปลี่ยนความเชื่อเรื่องอาหารในพิธีกรรมตามประเพณีจีนในสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 27(2), 61-77.
- นภินิติ อัครวงศ์สกุล. (2556). บทบาทและความสำคัญของพิธีกรรมไหว้เจ้าที่มีต่ออัตลักษณ์ความเป็นจีนโพ้นทะเลในสังคมไทย. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, 9(3), 69-94.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2558). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 7(1), 19-38.
- ประชิด สกฤษะพัฒน์. (2557). ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในภาคใต้ของประเทศไทย. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล. (2560). ความสัมพันธ์และการผสมผสานระหว่างประเพณีจีนและพุทธศาสนาในสังคมไทย. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัชฐา ธรรมเพชร. (2563). กรณีศึกษาการประกอบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 33(1), 145-161.
- ศิริพจน์ เหล่ามานะ. (2561). วัฒนธรรมจีนในสายตาคนไทย: มุมมองจากสื่อและงานเขียน. ภาพพิมพ์.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2562). พิธีกรรมจีนพลัดถิ่นในสังคมไทย. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สนั่น ปัทมะทิน. (2556). ประวัติศาสตร์ชาวจีนในประเทศไทย. มติชน.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย: การปรับตัวและการดำรงเอกลักษณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรสิทธิ์ สุทธิรักษ์. (2558). แนวทางการจัดการเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีไหว้บรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 10(2), 145-162.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2560). วัฒนธรรมไทย-จีน: พลวัต อัตลักษณ์ และภูมิปัญญา. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.